

Salâh Bîrsel

Ah Beyoğlu
Vah Beyoğlu

Salâh Bey Tarihi: 2

İÇİNDEKİLER

Başlarken	7
Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu	9
Lebon	35
Tepebaşı Bahçesi	49
Kahvengiz	60
Asaf Hâlet Çelebi	69
Nisuaz Edebiyat Fakültesi	84
Sanat Öfkeyle Başlar	94
Seyirci Sahneye Çıkıyor	102
Orhan Veli	113
Ankara Pastanesi	119
İki Tehlikeli Adam	132
Sait Adında Bir Balık	143
Cennet Bahçesi	162
Elit Kahvesi	171
Yenilikler Dergisi	191
Boğaziçi Yandan Yandan	205
Baylan	223
Matineçiler	233
Marquis de Sade	240
Sepet Havası	249
Kaynakça	251

Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu

Macaristan, Bohemya ve Alman Kralı diye anılan Ferdinand'ın Erdel (Transilvanya) Savaşı'na son vermek ve barışı sağlamak üzere 1555 yılında İstanbul'a elçi olarak gönderdiği Busbecq, arkadaşı Nicholas Michault'ya yazdığı bir mektupta "Beyoğlu'nda birçok tüccarlar oturmaktadır. Bunlar İtalyandırlar" der.

Ne var, Kanuni Sultan Süleyman çağında, burası daha çok bağlar, tarlalar, mezarlıklarla kaplıdır. Ama Galata'nın nüfusu artmaya başlar başlamaz İstanbul'un fethinden beri Galata'da bulunan elçilikler birer ikişer eski adıyla Peran (Pera) Bağları olan Beyoğlu'na taşınmaya başlamışlardır. Elçiliklerin Pera'da (Karşı Yaka anlamına gelir) yerleşmesiyle de Venedik, Lehistan, İngiltere, Felemenk, Fransa, İsveç uyruklular burada evler edinirler. Beyoğlu'na ilk göç eden elçilik de Fransa Elçiliği'dir. Nuruziya Sokağı'nın (eski adı Polonya Sokağı) aşağılarında yer alan elçilik binası 1535 yılında yapılmıştır. 1831 yangınında yanınca da 1838'de yeniden yaptırılmıştır. Ondan sonra da birkaç kez onarım görmüştür. Ama elçilik ilk yıllar Tomtom Sokağı'na açılır. Fransa Elçiliği'ni izleyen İngiltere Elçiliği ise, bugünkü konsolosluk binasının yerine konmuştur. Bu da 1870 yangınında yanınca Lord Elgin onu yeniden yaptırır.

İtalya Elçiliği ise 1695 yıllarında yapılmış ve bugüne değin ilk biçimini korumuştur. O tarihlerde Beyoğlu'na konan ve hiç yer değiştirmeyen bir elçilik de İsveç Elçiliği'dir. 1650 yılında yaptırılan Polonya (Lehistan) Elçiliği ise, aynı adı taşıyan sokaktadır. Bu Polonya Sokağı'nda bir de Dalmaçya kıyısındaki Ragusa Cumhuriyeti'nin (şimdiki Dubrovnik şehri) elçilik binası yükselir. Binanın üzerindeki levhada şunlar okunur: "Ragusa Görkemli Cumhuriyeti Konsolosu ve Büyük Britanya'nın Babıâli katında Birinci Tercümanı olan *Lukas dö Kriko* işbu binayı 1720 yılında yaptırmıştır." 1808 yılında bu cumhuriyet ortadan kalktıktan sonra

Profesör Copella, aynı binada bir dans okulu açar. *Copella'* dan sonra *Psalti'* nin yönettiği okul, XIX. yüzyıl sonlarında da *Panosyan'* in yönetimine girer.

Macar Elçiliği de Balıkpazarı'nda Kalyoncukulluğu Sokağı'nda olduğu için burası da 1870 yangınında kül olmuş sadece temeli kalmıştır. Şimdilerdeki Rus Konsolosluk binası da 1836-1843 yıllarında *Forsati* adında bir İsviçreli mimara yaptırılmıştır. Rus Elçiliği ile Fransa Elçiliği arasında ise Felemenk (Hollanda) Elçiliği vardır. Prusya Elçiliği'ne gelince, o Sakızağacı Sokağı'ndadır.

Ahmet Refik, *Sokullu* adlı kitabında Kanuni çağında İbrahim Paşa'nın adamlarından Venedik Balyosu (elçi, temsilci) Alvario Griti'nin de Taksim'de büyük bir konağı olduğunu söyler. Balyos "Beyoğlu" adıyla anılır ki Beyoğlu adının buradan geldiği düşünülebilir.

Kasımpaşa, Piripaşa, Ayaspaşa, Piyalepaşa mahalleleri de bu çağda kurulmuştur. Ahmet Refik bu mahalle adlarının hep o çağın devlet büyüklerinin adları olduğuna dikkat çeker. XVII. yüzyılın başlarında ise Beyoğlu'nun başlıca beş semti vardır. Dörtüol (İstiklâl Caddesi'nin Kumbaracı Yokuşu ile birleştiği yer), Tomtom, Polonya semtleri Tünel'den Galatasaray'a giderken sağa düşen sokakları kaplar. Sol yanda ise Asmalımescit vardır. Beşinci semt Galatasaray ise bu dört semtin bitimindedir.

Aynı yüzyılın sonlarında ise Balıkpazarı semtinin dal budak salmaya başladığı görülür. Ama Fındıklı'ya değin inen Ayaspaşa Mezarlığı (Katolik, Protestan ve Ortodoks ölülerini barındırır) daha yerinden kıpırdamamıştır. Şimdiki Alman Başkonsoloslugu (eskiden elçilik binası) ile Park Otel'in yerlerini de içine alan İslam Mezarlığı ise onların karşısına düşer. Şinasi 13 Eylül 1871 günü, dünyasını değiştirdiği vakit, buraya gömülmüştür. 1893 yılında İstanbul'a gelen Mrs. Max Müller "Büyük Mezarlık" diye anılan bu mezarlıkların hâlâ oralarda olduğunu söyleyecektir. Bunların karşısında da Boğaz'a kuşbakışı bakan Alman Elçilik binası yükselmektedir. Anlaşılan Almanlar, aralıkta, mezarlıkların bir kıyısına gelip konmuşlardır. Mrs. Max Müller ilk kez bir Türk mezarlığı görüyordur. Tepeleri kavuklu mezar taşlarının dört bir yana dönük olması, hele kimilerinin yerlere yuvarlanmış bulunması kendisini

oldukça dağıtmışsa da, bunlara mı, yoksa İngiltere’de benzerlerine raslanmayan büyüklükteki selvilere mi şaşıracağını kestiremediğinden gıki çıkmamıştır.

Yabancı mezarlıkların en büyüğü olan Ermeni Mezarlığı da Taksim ile Harbiye arasında sağ kolu tutar. Mezarlığın berisinde –bugünkü İnönü Gezisi’nin yerinde– daha sonraki yıllarda Halil Paşa, Büyük Topçu Kışlası’nı* yaptırır. Ama Sarraf Hovannesyany Beyoğlu Fransız Veba Hastanesi’nin (*Hospital des Français de la Peste à Péra*) 1794 yılında Taksim’de bulunduğunu yazar. Bugünkü Fransa Başkonsolosluğu olarak kullanılan binanın karşı yakasında da, aynı yıl *Ermeni Hastanesi* yaptırılır.

Taksim ile Ermeni Mezarlığı (Surpagop Mezarlığı) arasındaki alanın büyük bir bölümü 1802 yılında Rumeli’den ve Bursa’dan İstanbul’a gelen Ermenilerin yaptıkları evlerle doluşmaya başlar. Ama o yıllarda kışın buralara daha kurtlar akın etmektedir.

Beyoğlu sokaklarının genişlemesi ise XIX. yüzyıla başlar. Daha önceki yıllarda bu sokaklar daracık mı daracıktır. Nedir, bu genişlemeye ön ayak olan da yangınlardır. Tünel Galatasaray arasının sağ kesimine saldıran 1831 yangını bu kesimdeki İstiklâl Caddesi’nin genişletilmesine olanak sağlamıştır. Taksim ile Galatasaray’ın sol kanadını baştanbaşa kül eden 1870 yangını ise caddenin kuzey kesiminin genişletilmesi ve adının da Cadde-i Kebir olması ile sonuçlanır. 1873 yılında Galata ile Beyoğlu arasında Tünel de yapılmış ve cadde boyunca atlı tramvaylar işletilmeye başlanmıştır. Tepebaşı Mezarlığı ile Galata surlarının ortadan kaldırılması da bundan bir on yıl önceye rastlar. 1913 yılında ise elektrikli tramvay Beyoğlu ile Şişli’yi birbirine bağlar.

Geçen yüzyılda elçilik ve konsolosluk binalarından başka zengin Rumlar, Katolik Ermeniler ve İstanbul’a yerleşmiş yabancıların da çok güzel taş evleri vardır. Avrupa’nın ikinci, üçüncü derecedeki otellerini andıran birkaç otel de taşandır. Bunların dışındaki evler tahtadan olduğu için Beyoğlu sık sık yangın geçi-

---

* Bu kışlayı çok daha sonraları Sait Çelebi kiralayacak ve burayı futbol alanı haline getirecektir. *Taksim Stadı* diye anılan bu yerde 1923 yılında lig maçları da oynanmaya başlar. Alanın, İnönü Gezisi’ne dönüştürülmesi ise 1940 yılındadır.

rir. Bunların en büyükleri 1811 ve 1857 yıllarındaki yangınlardır. Ama 1870 yangını ötekileri de bastırır. “Büyük Beyoğlu Yangını” (Beyoğlu Hariki Kebiri) diye anılan bu yangında İngiliz elçilik binası ile üç bin dolaylarında ev ve dükkân yanmıştır. İstanbul’un en eski tiyatrolarından olan *Naum Tiyatrosu* da bu yangında kül olmuştur. Sermet Muhtar Alus bu yangın için destan mı, türkü mü, ne olduğunu iyice anımsayamadığı bir şarkı çıkarıldığını söyler:

*Ah Beyoğlu, vah Beyoğlu
Yandı da gitti kül oldu?*

XIX. yüzyılın ortalarında Beyoğlu, daha kalabalıklaşmış değildir. Kadınlara sokaklarda çok az rastlanır. Gezi yerleri de pek sınırlıdır. Dr. Zairos Paşa o yıllarda Beyoğlu ileri gelenlerinin yaz akşamları Taksim Bahçesi’nin ilerisinde Bella Vista denilen kahveye gittiklerini, kendisine güvenen kimi gençlerin ancak Küçük İhlamur’a değin uzandıklarını yazar.

Bu yıllar Beyoğlu piyasalarının da gittikçe cümbüş kazandığı yıllardır. Atlarla, arabalarla yapılan bu “cevelan” Tünel meydanından Şişli’ye değin uzanır. Nedir, kalabalığın çoğu Cadde-i Kebir’dedir. Burada elinde bastonu, şemsiyesiyle yayalara da çokça rastlanır. Bu yayaların çoğu da İstanbul’un cebi delik delikanlıları, bıçkınlarıdır. Büyük Şamram onlar için bir kanto da düşülmüştür.

*Beyimin gelişi hoştur
Galiba cepleri boştur
İspir,* çal kamçıyı koştur.
Bulaşıktır beyim benim
Sarmaşıktır beyim benim.
Gözlerinin kara karası
Hanımların maskarası
Âşığının yüz karası
Bulaşıktır beyim benim
Sarmaşıktır beyim benim.*

---

* At uşağı.